

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

***Анотація.** Досліджено сучасні тенденції руху іноземних інвестицій в економіку України, зокрема ідентифіковано стримуючі чинники та перспективи розвитку інвестиційного потенціалу аграрного сектора для залучення та ефективного використання іноземного капіталу.*

***Ключові слова:** іноземні інвестиції, інвестиційний потенціал, інвестиційна привабливість, стримуючі чинники інвестиційної активності.*

Постановка проблеми. Глобалізація ринкового середовища обумовила активізацію міжнародного руху капіталу, що стає каталізатором соціально-економічного розвитку та зростання країн. Його визначальною формою є рух підприємницького капіталу або прямих іноземних інвестицій, які в умовах поглиблення транснаціоналізації бізнесу є одним з найефективніших засобів структурних зрушень та ремісії національних економік. Залучення іноземних інвестицій, в порівнянні з традиційними джерелами фінансування, дає додаткові можливості, що полягають у використанні зарубіжного організаційного та управлінського досвіду, доступу до новітніх технологій, розвитку експортного потенціалу підприємницьких структур та економіки в цілому. Це обумовлює актуальність дослідження сучасних тенденцій і закономірностей руху іноземного капіталу в Україну, визначення стримуючих чинників та перспектив його активізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти іноземного інвестування є однією з найактуальніших тем дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема С. Реверчука, В. Федоренка, Т. Проценка, В. Солдатенка, Д. Степанова, Е.Дж. Долан, Г. Іванова, Л. Ігоніна, Д. Єндовицький, У. Шарпа та ін. Окремі аспекти залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки висвітлені в працях М. Денисенка, О. Гаврилюка, П. Гайдучького, В. Гейця, Б. Губського, Б. Данилишина, В. Загорського та ін.

Ціль роботи. Метою статті є визначення сучасних тенденцій руху іноземних інвестицій у національну економіку, зокрема ідентифікація стримуючих чинників та перспектив розвитку інвестиційного потенціалу аграрного сектора для залучення та ефективного використання іноземного капіталу.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток та зростання країни, структурне перетворення її економіки, відродження експортного потенціалу та підвищення міжнародної конкурентоспроможності є неможливими без формування джерел інвестиційних ресурсів. Однак, в умовах поглиблення глобалізації міжнародного бізнес-середовища ефективність та динамізм зазначених процесів визначаються спроможністю суб'єктів підприємництва використовувати не лише внутрішні, а й інтернаціональні (іноземні) інвестиції.

Відповідно до чинного законодавства іноземні інвестиції трактуються як цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [1]. Основну частку іноземних інвестицій становлять прямі інвестиції, під якими розуміється різновид іноземних інвестицій, призначених для виробництва і забезпечення контролю над діяльністю підприємств завдяки володінню контрольним пакетом акцій. За визначенням Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни [2]. Прямі іноземні інвестиції – це реальні інвестиції, які, на відміну від портфельних, не є чисто фінансовими активами, вкладеними в акції вітчизняних підприємств, у цінні папери міжнародних кредитних організацій та державні цінні папери. Вони здійснюються у підприємства та фактори виробництва, мають виробниче

призначення, забезпечують інвестору контроль над підприємством і є, як правило, довготерміновими.

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо). Водночас, використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон.

В Україні практично сформовано правове поле для здійснення інвестиційної діяльності. Зокрема, діяльність у сфері іноземного інвестування регулюється Законами України: «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» [1].

Підвищенню інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів сприяло також:

- підписання міждержавних угод про сприяння і взаємний захист інвестицій з понад 70 країнами світу;
- укладання 60 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування практично з усіма країнами СНД, Європи, багатьма країнами Азії, Північної та Південної Америки і кількома країнами Африки;
- ратифікація Україною у 2000 р. Вашингтонської Конвенції 1965 р. про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами;

- набуття 16 травня 2008 р. Україною статусу члена СОТ;
- утворення 28 січня 2009 р. Національного агентства України з іноземних інвестицій та розвитку (Укрзовнішінвест) – спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади із забезпечення проведення державної політики у сфері сприяння іноземному інвестуванню національної економіки. Агентство займається розробкою проектів та цільових планів інвестиційного розвитку територій, а також удосконаленням нормативно-правової бази з питань іноземного інвестування.

Вищезазначені заходи сприяли підвищенню інвестиційної активності України на міжнародному ринку капіталу, внаслідок чого приріст прямих іноземних інвестицій у 2007 р. досягнув 7,9 млрд. дол. США. Стримуючим чинником розвитку інвестиційної діяльності в Україні стали негативні наслідки світової фінансової кризи, в результаті дії яких щорічний приріст інвестицій почав знижуватися (рис. 1).

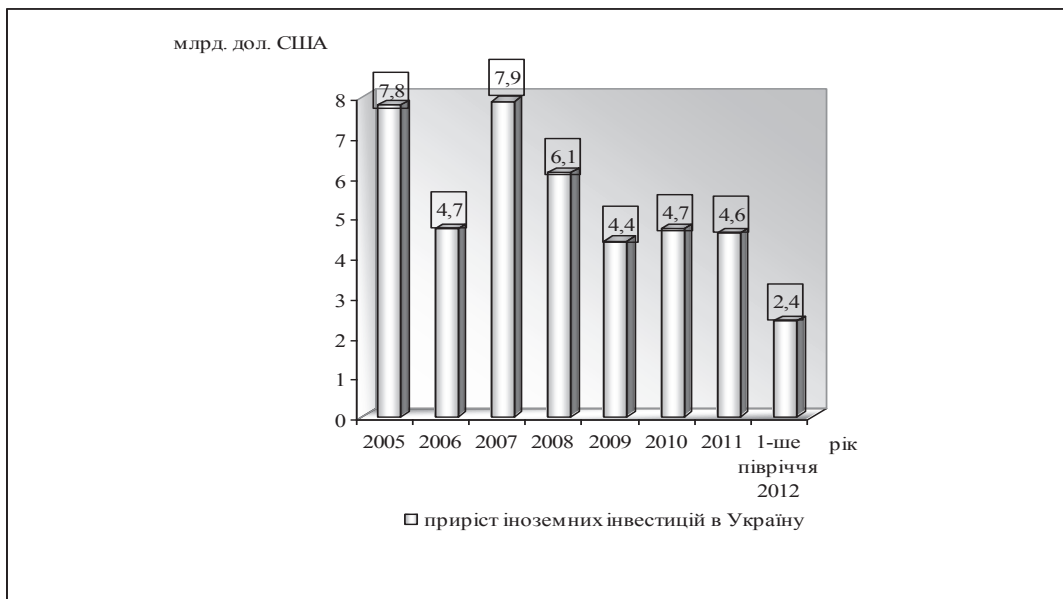

Рис. 1. Приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України

Джерело: розроблено за даними [3].

Сукупний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні на 1 жовтня 2012 р. становив 52 млрд 673,8 млн дол., що на 5,2 % більше обсягів інвестицій

на початок 2012 р., та в розрахунку на одну особу населення складало 1 тис. 157,0 дол. [4].

Основними інвесторами іноземного капіталу в Україні були ЄС (41 млрд 397,7 млн дол. США або 78,6 % загального обсягу акціонерного капіталу), СНД (4 млрд 184,9 млн дол. США або 7,9 %), інші країни світу (7091,2 млн дол. США або 13,5 %). Інвестиції надійшли зі 129 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 82 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія, Віргінські Острови, Франція, Швеція, Швейцарія (рис. 2).

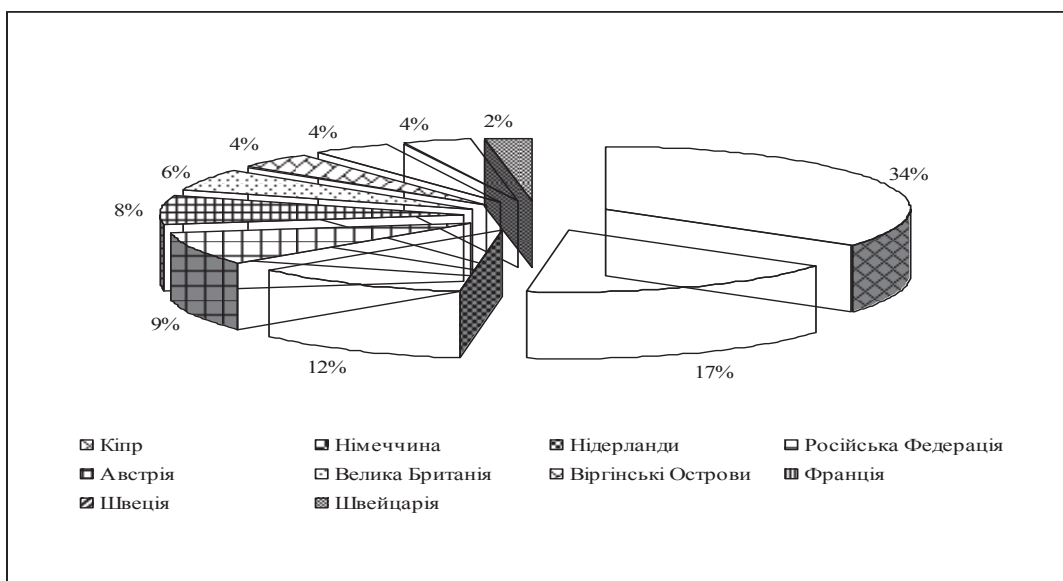

Рис. 2. Джерела іноземних інвестицій в економіку України, 2012 р.

Джерело: розроблено за даними [4].

В Україні простежується нераціональний розподіл іноземних інвестицій між галузями економіки. Велика увага зосереджена на інвестуванні фінансової діяльності (33,1 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну) та переробної промисловості (виробництво металевих виробів – 12,3 %, харчових продуктів – 4,2 %, хімічна промисловість – 2,8 %, машинобудування – 2,5 %, енергетика – 1,4 %) [5]. У розвиток сільського господарства у 2011 р. було інвестовано менше 2 % загального обсягу іноземних інвестицій.

Сільське господарство України володіє досить потужним потенціалом і має високу інвестиційну привабливість для іноземних інвесторів. Однак, його

галузева специфіка (підвищений рівень ризикованості, тривалий період обороту капіталу) в сукупності з рядом макроекономічних чинників стримують приплив іноземного капіталу. За даними Державної служби статистики України у 2011 р. у сільське господарство було вкладено 813,4 млн. дол. США, що становило 1,6 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну. Найбільшими інвесторами сільського господарства України були Кіпр (360,7 млн дол. США), Велика Британія (42,8 млн дол. США), Віргінські Острови (27,3 млн дол. США). Однак, слід зазначити, що нераціональною була структура іноземних інвестицій за напрями використання, оскільки основна частина залучених інвестицій (майже 80 %) витрачалися на оренду сільгоспугідь та оновлення матеріально-технічної бази і лише близько 8 % капіталу було вкладено в інноваційні технології, що свідчить про переважно екстенсивний розвиток галузі.

Обмежений приплив іноземного капіталу в економіку України та нераціональність його використання обумовлені наявністю ряду проблем, основними з яких, за результатами соціологічних опитувань та експертних оцінок, є корумпованість влади, бюрократизація дозвільних процедур (започаткування та припинення підприємницької діяльності, ліцензійних, сертифікаційних, митних тощо), нестабільність та непрозорість правового та регуляторного середовища, недосконалість системи захисту іноземних інвестицій та ін. Стримуючими чинниками залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки, в сукупності з вищенаведеними макроекономічними, є відсутність прозорого ринку землі, нерозвиненість логістичної та виробничої інфраструктури, низький рівень професійної кваліфікації підприємців, брак привабливих інвестиційних проектів [6].

Висновки. Україна володіє досить потужним, однак нереалізованим, інвестиційним потенціалом, розвиток якого стримується чинниками переважно макроекономічного характеру. Це дозволяє стверджувати про необхідність обґрунтування та імплементації виваженої політики, в межах якої доцільними є підвищення прозорості інвестиційного ринку, удосконалення системи захисту

іноземних інвестицій, раціоналізація галузевого розподілу іноземних інвестицій шляхом розробки та впровадження системи заходів інвестиційного та структурного спрямування, спрощення регуляторних процедур ведення бізнесу. Реалізація вищезазначених заходів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості економіки України та її аграрного сектора на міжнародному ринку капіталу, що прискорить процес відтворення та нарощування їх потенціалу, соціально-економічний розвиток країни.

Література

1. Закон України: «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.96 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Інвестологія: наука про інвестування : навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – К. : Атака, 2001. – 264 с.
3. Пинзеник В.М. Іноземні інвестиції в Україну за 2005-2011 рр. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://pynzenyk.com.ua>
4. <http://www.rbc.ua>
5. <http://investukraine.com>
6. Звіт про прямі іноземні інвестиції в Україну [Електронний ресурс]: – Режим доступу: ukrproject.gov.ua/.../Ukraine-FDI-Report-2.

***Аннотація.** Исследованы современные тенденции движения иностранных инвестиций в экономику Украины, в частности идентифицировано сдерживающие факторы и перспективы развития инвестиционного потенциала аграрного сектора для привлечения и эффективного использования иностранного капитала.*

***Ключевые слова:** иностранные инвестиции, инвестиционный потенциал, инвестиционная привлекательность, сдерживающие факторы инвестиционной активности.*

***Summary.** Modern tendencies of foreign investments's motion in the economy of Ukraine are investigated. Retentive factors and prospects of investment potential development of agrarian sector for bringing in and effective utilizing of foreign capital are identified.*

***Keywords:** foreign investments, investment potential, investment attractiveness, retentive factors of investment activity.*